

„Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Oesterreich“ (XII. Jhg. IV. Heft) kratko poročilo o povratku Primoža Trubarja na Kranjsko leta 1561. To poročilo je Trubar sam sestavil in je pripravil za natisek v podobi „letečega lista“. Naslov mu je: „Kurze Erzählung, wie dem Pr. Trubero auf seiner Reise in Land Chrain ergangen und was ihm im Anfang seines Berufes daselbst begegnet, etc. etc. 61 strani.“ Nad ta naslov je zapisala tuja roka že v XVI. stoletji: „Neue Zeittungen, was sich in Land Krain zu Laibach mit Primo Truber und Polydoro Propst und mit andern in Monat Junio und Julio dieses 61 Jahrs hat zugetragen.“

Poročilo pripoveduje, da je odpotoval Trubar dne 9. junija iz Uracha in prišel dne 22. junija čez Koren na Kranjsko. Dne 23. junija je prišel na Bled, kjer je ostal tudi nastopnega dne in propovedoval v grajski kapeli. Dne 25. junija je dospel v Kranj. Tukaj mu je svetoval „Herr von Eckh“, naj nikar ne hodi dalje v Ljubljano, ker sta deželni glavar in škof ljubljanski dobila ukaz, naj zaprečita Trubarju povratek v Ljubljano. Vender se je Trubar odločil, da odjezdi dne 26. junija (v četrtek) proti mestu, rekši: „Wenn ich heute nicht gen Laibach käme, würden die gutherzigen Christen betrübt und sorgen, ich fürchte und fliehe das Kreuz und die gottlosen würden gestärkt in ihrem bösen Vornehmen wider mich.“ Dve milji sta mu prišla naproti stari deželni pisar Matevž Khlombner in mestni svetovalec Luka Zweckhl, pol milje pa mu je prijezdilo naproti okolo dvajset vitezov. Četrť milje pod Ljubljano (torej koncem Šiške) ga je pričakoval „ein Haufen Männer und ehrbarer christlicher Frauen und Jungfrauen.“ Trubar je razjahal, in zbrani protestantje so ga vzprejeli solznih očij. Ko je prijezdil v mesto, zatrobil je začetkom le jeden piskač („Thürmer“) s stolpa na gradu na pozavno. Ko pa je prišel v stanovanje k trgovcu Andreju Forestu iz Istre, tedaj so vsi štirje mestni piskači „mit Schalmei und Trometen Te Deum laudamus mit vier Stimmen, ganz wohl und künstlich, länger denn eine Viertelstunde geblasen.“ Isti čas, ko je prišel Trubar v Ljubljano, umrl je generalni vikarij in korar Nikolaj Škofic, katerega so drugi dan pokopali, ne da bi se bil kaj meščanov ali meščank udeležilo pogreba.

Deželni stanovi so izročili Trubarju špitalsko cerkev (v sedanjih Lingerjevih ulicah) in mu ukazali, naj propoveduje na sv. Petra dan nemški. Ker je bil takrat ravno sejem, prišlo ga je tudi nad 40 duhovnikov poslušat, in Trubar je govoril takó, da mu tudi „papisti“ niso mogli kaj očitati. Pozneje je propovedoval v špitalski cerkvi vsako nedeljo slovenski in razlagal evangelije in katekizem, vsak četrtek pa nemški. Vender ni bil gotov svoje službe, ker ni védel, kaj odloči o njem Njega Veličanstvo cesar.

Na konci tega poročila pripoveduje Trubar, kakó je škof sodil prošta Polidora iz Montagnane zaradi konkubinata. Iz te sodbe in še nekaterih drugih podatkih o generalnem vikarji Škofici je móči jasno spoznati cerkveno in npravstveno razmerje v Ljubljani okolo srede XVI. stoletja. S. R.

Slovensko časopisje. Starodavne naše »Novice« so nastopile svoj 50. tečaj, nekoliko prenovljene po obliki in vsebini. — Celovski »Mir«, katerega je ustanovil pokojni Andrej Einspieler, in čegar krepki glas vztrajno dramí koroške Slovence, izhaja od novega leta v večji obliki namesto po dvakrat po trikrat na mesec: dne 10., 20. in 30. vsakega meseca. Za imovitejše rodoljube veljá 2 gld., za menj imovite pa 1 gld. 50 kr. na leto. — Mariborski »Slovenski Gospodar« je tudi povečal svojo obliko, cena pa se mu je znižala na 2 gld. 50 kr.

Muzejsko društvo. Na obilo obiskanem zboru dne 13. prosinca je predaval g. prof. Julij Wallner o »Kranjski in Primorski v začetku avstrijske nasledstvene vojske.« Vlada je sklicala dne 6. kimovca 1741. leta notranje avstrijsko obrambeno komisijo v Gradec, da osnuje deželno brambo in zavaruje mejne prehode. Kranjski stanovi se iz

prva niso udeležili zborovanja, češ, vsaka dežela ukréni, kar je potreba za nje obrambo in varstvo. Odrekli so za vojsko zunaj dežele vsako davščino v pridelkih, ker itak plačujejo vojni davek. Za mnoge planinske prelaze ob meji bi bilo treba mnogo vojakov, katerih ni móči nabrati v deželi; sósebnó nevarno bi bilo kmetom dajati orožje v roke; sploh ni móči resno braniti dežele. Voljnější so bili stanovi, ko so se Štajerci in Korošci posebe obrnili do njih; spominjaje se starega tovarištva izza turških vojsk, obetali so za tri mesece (kimovec, listopad in gruden) vojni prispevek po 3000 gld., toda izrecno so si izgovorili, da se kranjski podložniki »ex ratione politica« ne smejo jemati v vojake. Navzlic temu je vlada vendar dognala, da je bil iz Kranjske poslan v graško obrambno komisijo zastopnik grof Andrej Danijel Barbo, katerega sta spremljala aktuvar Frančišek Julij pl. Wiesenfeld in vpisovalec Miklav Malič. Toda vezalnega pooblastila ni imel; samó dolžan je bil, o vseh važnih obravnavnih stvaréh po brzovestnikih poročati v Ljubljano.

Dočim se je v Gradci posvetovala komisija, kakó bi zastopila Bavarcem in Francozom pot na Štirsko, pretila je Avstriji na jugu druga še večja nevarnost. Vlada je dobila od različnih stranij vest, da namerja špansko-napoljsko brodovje napasti avstrijsko obalo, ki je bila skoro popolnoma brez obrambe. Nató skliče vlada v začetku l. 1742. poseben shod v Ljubljano, da bi osnovala obrambo avstrijskega obrežja in primorskih dežel. V mestih s pristanom ni bilo malone nobenih vojnih potrebščin, niti topov, niti smodnika; utrdbe in okopi, vse je bilo propalo. Tržaški mestni glavar, grof Seyfried Herberstein, opozoril je prvi vlado na nedostatnost obrambnih priprav in predlagal, naj se ustanoví majhno bojno ladjevje in utrdi obala. Za varstvo tržaške luke je nasvetoval, naj se zgradi ta dva dolga pristanska jezca, ki bi zapirala tujim ladjam pot v luko. Dalje je predlagal, naj se hitro osnuje deželna bramba, tako imenovana »cernida«, katero so primorske dežele že imele iz davnih časov. Delila se je primorska cernida na 4 stotnije (na tržaško, devinsko, avstrijsko-istersko in hrvaško), takisto goriška (na tolminsko, goriško, kraško in gradiško). Po načrtu generalnega majorja barona Keila naj se vzprejemajo v cernido samó možjé od 20.—40. leta; prevelike stotnije naj se razdelé v manjše čete od 20—30 mož. V vsaki vasi naj jih vadijo desetniki ob nedeljah in praznikih v orožji; zato so oproščeni vsake tlake. Tudi naj se uvéde streljanje v tarčo kakor v nemških alpskih deželah. Vse vaje nadzirajo za to imenovani částniki; pri pouku naj se rabi deželni jezik. — Ko so v tem napoljski korzarji drzno plenili po Jadranskem morji in avstrijskim in drugim trgovcem jemali ladje — med poškodovanci je bil tudi kranjski trgovec Zois — ustanovila je vlada korzarsko flotilo, da zabrani razbojništvo na morji in zasede utrjena mesta. Pri tem so jo sosebnó podpirali tržaški trgovci in Senjani, da bi se odškodili za uplenjene ladje. Nekatera mesta so dobila celo dovolilne liste, da smejo pod habsburško zastavo jemati in pleniti sovražne trgovske ladje. — Naposled je govoril g. predavatelj o vladnem načrtu, po katerem naj bi Avstrija in Anglija skupno napadli Napolitansko. V ta namen je oborožila vlada 8 ladij, in to ladjevje je prvokrat zaplulo dné 2. vélikega srpana 1742. leta, združilo se z angleškim in odplulo z njim pred Genovo. — To velezanimljivo predavanje, katero so poslušalci živahno pohvalili, kazalo je, kako težavno je bilo vladi dobiti izdatno pomoč od posameznih dežel v nevarnih časih, dalje je predavatelj dokazal, da je bilo za Avstrijo nujno potreba prestrojiti upravo in vojaštvo v jednotnem zmislu, ako je hotela vztrajati poleg jednotno urejenih držav.

A. Kaspret.

Slovensko gledališče. Meseca prosinca so se predstavljale do malega zgolj igre, o katerih smo že poročali, torej zadošča, ako jih samó zabeležimo. Dné 1. prosinca se je igrala veseloigra „Strijc bogatin“, dné 3. prosinca burka „Pojdimo na